

Z 3 F 72

de Javabode van 6 April 1903.

KERN EN DE ARCHIPEL

DOOR

Dr. J. BRANDES.

BATAVIA,
H. M. VAN DORP & Co.
1903.

BIBLIOTHEEK
VAN DE 2^e KAMER DER
STATEN-GENERAAL.

Br Nos-469

KERN EN DE ARCHIPEL.

De laatste helft van de vorige eeuw heeft op den Archipel een belangrijk gewijzigden kijk gegeven. In allerlei richting, niet het minste zeker in de linguistische en de daaraan onmiddellijke verbondene. Twee groote mannen hebben de taak aangepakt, de zaken, die de Archipel ter bestudeering aanbood, volgens een nieuwe methode te onderzoeken en te behandelen, en de uitkomsten zijn in hooge mate belangwekkend gebleken: wij zijn een enorm eind vooruitgeschoten, en de methode heeft zich doen kennen als eene hoogst leerzame, als de in de omstandigheden aangewezene, als de vereischte en de triomfantelijk overwinnende. Van der Tuuk en Kern zijn de twee groote mannen geweest, wier namen, waar het de bestudeering van den Archipel in de genoemde periode en de genoemde richtingen betreft, steeds bovenaan zullen staan; zij waren de hoofdlichten en de hoofdbakens, waarop nog lang gevaren en gezeild zal worden.

Men veroorlove mij hier eenige oogenblikken de aandacht te vragen voor hetgeen door den laatste van dit tweetal werd verricht. Er bestaat daartoe een bepaalde reden en wel deze, dat professor Dr. Johan Hendrik Caspar Kern, of, zooals hij zich zelf gewoonlijk teekent en noemt, dat H. Kern den 6den April 1903 het jubileum van zijn 70sten verjaardag beleeft, in verband waarmede hij, ten gevolge van de bekende bepaling in de wet op het hooger onderwijs, dat een professor op dien leeftijd zich uit zijn publieken werkkring heeft terug te trekken, zijn emiritaatsstaat intreedt. Die dag mag niet onopge-

merkt voorbijgaan. Men sta mij toe hier een schets te geven van hetgeen door hem in de voorbijgegane periode verricht werd, om hem op die wijze een hulde te brengen ook van uit den Archipel zelf, omtrent welken hij zich zoo *bene meritis*, en, zooals wij allen van harte hopen, nog in vele jaren *niet emeritus* heeft gemaakt.

Het ligt niet in de bedoeling hier van Kern te spreken in de volle uitgestrektheid van zijne werkzaamheid, die veel meer omvatte dan den Archipel alleen, daargelaten de vraag of iemand hem in al de richtingen, waarin hij zich bewogen heeft, ten volle zou kunnen waardeeren; het zou hier tot een te groote uitgebreidheid brengen, en buiten het doel gaan: hem te teekenen in wat hij voor den Archipel was.

Het spreekt van zelf, dat al dat andere hier niet geheel voorbijgegaan kan worden en dat het noodig en nuttig zal zijn, ook, in het kort, een schets te geven van den loop zijner studiën in het algemeen, daar dit het door hem voor den Archipel verrichte werk beter in het licht zal kunnen doen treden. Daardoor zal het in het oog springen van welk een beteekenis het was, dat een man als professor Kern zich de bestudeering der talen van den Archipel, en zijne geschiedenis, heeft aangetrokken, en zich geroepen heeft gevoeld ook daaraan een deel van zijn krachten te geven.

Al moet een ieder, die tot de jongere geslachten behoort, want er zijn sedert reeds verschillende generaties elkander opgevolgd, al moet een ieder, die zich wat grondiger met de talen van den Archipel heeft bezig gehouden, erkennen, dat Kern, op welke wijze dan ook, want zoo iets behoeft niet altijd gepaard te gaan aan rechtstreeksch onderwijs, zijn leermeester was, zal het velen vreemd in de ooren klinken, als zij vernemen dat Kern *ex officio*, behalve slechts gedurende een korte pe-

riode, en toen betrof het maar één enkele taal, het nieuw-javaansch, geen leeraar was voor de taalstudiën van den Archipel, en ook geen geregelde lessen daarin heeft gegeven, dan eerst in lateren tijd in den vorm van een privatissimum. Kern's eigenlijke en officieele studiën lagen elders. Het sanskrit en de indo-germaansche talen, het hinduïsme en het buddhisme, Engelsch-Indië, dat waren voornamelijk en in de eerste plaats de onderwerpen, die hem bezig hielden, en moesten occupeeren, al ware het alleen maar, omdat hem zulks officieel was opgedragen, en door hem was aanvaard. 18 October 1865, men lette op het jaar, kon Kern het hoogleeraarsambt voor het sanskrit en de vergelijkende taalstudie (der indo-germaansche talen) aanvaarden, wat hij deed met een rede over: *Het aandeel van Indië in de geschiedenis der beschaving en de(n) invloed der studie van het Sanskrit op de taalwetenschap*, Leiden 1865; maar reeds op dat oogenblik begreep hij, al was, bij den toenmaligen stand der zaken, de Archipel bij de studiën nog niet zoo zeer op den voorgrond getreden, ten volle van welk belang deze zijne studiën ook voor die streek zouden kunnen zijn. »Ten slotte», zoo sprak hij in die rede, »nog een enkel woord over het verband tusschen de taal en de beschaving van het vasteland van Indië met die van den Indischen Archipel. Alhoewel ik mij hier op een vreemd gebied waag, en daarom het onraadzaam acht in bijzonderheden te treden, meen ik toch te mogen beweren, dat de aard van den samenhang tusschen Voor-Indië en den Archipel, meer inzonderheid Java, in algemeene omtrekken volkomen duidelijk is. Desnoods — doch het zal wel overbodig wezen — zou ik mij kunnen beroepen op de werken der verdienstelijke mannen, die zich aan het onderzoek der talen van onze overzeesche bezittingen hebben gewijd. Men is het daarover eens, dat de eiland-

bewoners, Javanen, Maleiers, en hoe ze verder heeten mogen, van een geheel ander ras zijn dan de Ariërs, dan wijzelven. Zoo het verschil van afkomst zich vertoont in den lichaamsbouw en in het gelaat, nog veel sterker openbaart het zich in de talen, die zij spreken. Dat neemt niet weg, dat het javaansch, en in minderen graad het maleisch, den invloed van het sanskrit heeft ondergaan, niet enkel dat er honderden van woorden uit de taal der Brahmanen zijn overgenomen, het geheele javaansche schrift is een kleine wijziging van het sanskrit-alphabet, eene wijziging in den vorm namelijk, want het schriftstelsel is volmaakt hetzelfde gebleven. De literatuur der Javanen bestaat grootendeels of geheel uit navolgingen van indische gedichten, o.a. het Rāmâyana en Mahābhārata; en ook in het maleisch treft men dergelijke werken aan. Ook ontbreekt het in Nederlandsch-Indië niet aan overblijfselen van hindoese kunst, noch aan inscripties in het sanskrit, noch aan een overvloed van persoon- en plaatsnamen, alle in diezelfde taal. Kortom, in alles, tot in gebruiken en zeden, herkent men een hindoese oorsprong.”

Klinken, nu wij zooveel verder zijn, en er sedert 38 jaren zijn verlopen, waarin Kern gaf wat hij gaf, deze woorden niet reeds als een belofte, dat ook de Archipel straks zou gaan behooren tot het complex zijner studiën?

Kern aanvaardde in 1865 zijn professoraat als sanskritist. Geboren in 1833 te Poerworedjo (in de Bagelen), brachten zijn ouders hem, na een verblijf te Semarang en te Makassar, ten gevolge van overplaatsing, in 1840 met zich naar Nederland. Zijn onderwijs genoot hij te Doesburg en te Groenlo, en als student, wat hij in 1850 werd, te Utrecht, en sedert 1851 te Leiden, waar hij in 1855 zich den doctorsgraad verwierf met een dissertatie getiteld: *Specimen historicum exhibens scriptores Graecos de rebus persicis Achaemenidarum monumentis collatos*, Lugd.

Batavorum 1855, een proeve van historische vergelijking van hetgeen de grieksche schrijvers over perzische aangelegenheden berichten, en hetgeen daaromtrent de persische opschriften leeren. Perzisch te kennen, bepaaldelijk oud-perzisch, wat hier noodig was, was onmogelijk zonder kennis van het sanskrit; ook al vertelt de titel het niet met volle woorden, uit dien titel blijkt intusschen ten duidelijkste, dat Kern, die de klassieke letteren had gestudeerd, daarnevens ook sanskritist was geworden, wat hij had kunnen doen onder de voorlichting van den ouden Rutgers, zooals hij gewoonlijk genoemd werd, en aan wien Kern nog steeds met dankbare herinnering gedenkt. Na studeeren, na de promotie, was in dien tijd een nog ongewoner verschijnsel dan heden ten dage, maar een groot geluk mag men het achten, dat Kern dat deed, en niet dadelijk in wat men pleegt te noemen »de praktijk» behoefde op te gaan, maar zijne studiën, nu meer bepaald zijn sanskritstudiën, kon gaan voortzetten, wat hij deed, bijna uitsluitend, onder Weber, te Berlijn. Voor een groot deel is dat verblijf, in die plaats en in het genot van de hem door Weber verstrekte voorlichting, voor Kern decisief geweest. Behalve andere bezigheden door hem verricht, begon hij toenmaals, op aanraden van den genoemden grooten sanskritist, aan de hand van de daar in de boekerij toegankelijke handschriften, zijne studie van de werken van Warāhamihira, den niet het minst door Kern's toedoen bekenden, grooten Hindoe-astronoom, wiens Brāhat-samhitā hij later in tekst, in 1865, en in een engelsche vertaling, in 1870 en volgg., uitgaf, evenals ook diens Yogayātrā, in 1868. En zoo, door die studiën te Berlijn, beslist sanskritist geworden, keerde hij in 1857 naar Nederland terug, waar hij, na een korten tijd te Utrecht privaat-docent te zijn geweest voor het nederlandsch, in 1858 benoemd werd tot professor aan het Athenaeum

te Maastricht, om daar te doceeren nederlandsch zooals hij te Utrecht deed, en grieksch daarnevens. Doch hoezeer Kern zich ook later in de germanistiek een bekende plaats verworven heeft, men denke slechts aan zijn spraak-kunst voor het nederlandsch en zijne behandeling van de glossen der Lex salica en de taal der salische Franken, en hoezeer het grieksch, waaraan Kern tijdens zijne klassieke studiën de voorkeur schonk, zijn liefde nooit verloren heeft, hij was nu eenmaal sanskritist geworden en wilde dat blijven. Hij verliet in 1862 Nederland, na zijne bekende vertaling van de Çakuntalâ of het Herkenningsteeken, van Kalidâsa, te hebben uitgegeven, om in Engeland, te Oxford, zijne sankritstudiën voort te zetten. Hoezeer men hem daar op prijs wist te stellen en te waardeeren, bleek uit de reeds in 1863 gevolgde benoeming tot professor in het sanskrit in de heilige stad Benares, in Engelsch-Indië, aan het Brahmana- en het Queen's College. Men mag aannemen, dat deze benoeming nu eindelijk de oogen geopend heeft van hen, die een benoeming van Kern, als zoodanig, in Holland alleen konden mogelijk maken. Niet dat er geen personen waren, die Kern reeds kenden en ten volle waardeerden, het moet hier even geconstateerd worden, dat de pogingen om Kern ten onzent de plaats te geven, die hem toekwam, en waarbij Thijs de Vries in de voorste rangen steeds voor hem gestreden had, geen succes hadden gehad, zoodat de toekomst in die richting geen uitkomst beloofde. Maar de oogen werden geopend : in 1865, twee jaar nadat hij naar Benares was vertrokken, werd Kern te Leiden, zoo als hier te voren reeds gezegd is, in *ons* land, om *ons* het sanskrit te leeren, benoemd tot professor voor die taal, wat hij sedert gebleven is.

Wat Kern voor het perzisch of het iraansch deed, wat de indo-germaansche taalvergelijking in het algemeen en de germanistiek in het bijzonder aan hem te danken

heeft, dat hij goede leerlingen heeft gekweekt voor het Zend, dat hij college heeft gegeven in het keltisch, waarvoor vergevorderde vreemdelingen zich te Leiden kwamen vestigen, dat hij gedurende een tijd een geregeld russisch college gaf, en daardoor verschillende personen ten onzent tot de studiën der slavische talen bracht, valt buiten ons bestek, en dat doet eigenlijk ook het door hem als sanskrit-specialiteit gewrochte, behalve voor zoover dit met onzen Archipel verband houdt, en het genetisch verloop, in zijne studiën optemerken, het wenschelijk maken ten deze ook iets uitvoeriger te worden, omdat het later geleverde voor een goed deel berust op het te voren reeds gegevene. Men behoeft slechts de namen te noemen van Warren, Speyer, Caland en Uehlenbeck — om van anderen, ook zonder hun tekort te doen, te zwijgen — om te doen uitkomen dat, bij het vele dat hier zooeven genoemd werd, en waarbij van den Archipel nog niet eens werd gesproken, het sanskrit toch het middelpunt bleef, waaromheen zich al dat andere langzamerhand groepeerde.

Kern was, van den aanvang af, niet uitsluitend linguïst, tot welke meening allicht velen zouden vervallen bij een opsomming als zooeven moest worden gedaan. Taalman voorzeker in de eerste plaats, een man van talen vóór alles, was hij, al heeft hij het zijne bijgedragen voor het groote Petersburgsche Sanskrit-woordenboek, en al schreef hij bijv. een hollandsche spraakleer, niet wat men zou mogen noemen een lexicograaf en evenmin een grammaticus; hij was meer dan beiden, hij was ook historicus in een zeer ruimen zin van het woord, een geopend oog hebbende voor toestanden, voor ontwikkeling en verworping, voor het leven en de bewegingen van de complexen, die de talen spraken of spreken, waarmede hij zich bemoeide.

Na zijn terugkeer in Holland vatte hij ook zijn perzi-

sche studiën weer op. Zijn opstel: Over het woord »zarathustra” en den mythischen persoon van dien naam, dat in 1868 verscheen, levert reeds dadelijk het bewijs voor het zooeven gezegde. Reeds de titel wijst uit, dat men hier niet te doen heeft met dorre, uitsluitend taalkundige onderzoeking. Dit voelt men ook uit andere mededeelingen: zijne Herinneringen uit Britsch-Indië, 1871; Een dichter op den troon, met vertaling uit de Râdjataranggini, 1871; Indische theoriën over standen-verdeeling, 1872; Over eenige tijdstippen der indische geschiedenis, 1873; Over de jaartelling der zuidelijke Buddhisten, 1875; Over Koning Adjataçatru, 1875; Over L'époque du roi Sûryawarman, 1881, en wordt afdoend bewezen door zijn, in den laatsten tijd als het beste boek van dien aard, uit jongeren tijd, aangeslagen Geschiedenis van het Buddhisme in Indië, van 1881 tot 1884, evenzeer als door de twee redevoeringen, die hij, resp. in 1880 en 1883, men zou kunnen zeggen, als zoo vele vervolgen op zijne inauguratierede van 1865, gehouden heeft: »Begin en voortgang der oostersche studiën in Europa”, Rectorale Rede, gehouden op 8 Februari 1880 (Jaarboek der Rijksuniversiteit te Leiden) en »Over den invloed der indische, arabische en europeesche beschaving op de volken van den Indischen Archipel, als bijdrage ter beantwoording van de vraag in hoeverre het maleisch-polinesische ras voor hoogere beschaving vatbaar is”, gehouden tijdens de tentoonstelling te Amsterdam, in 1883. Dat zijn geen taalstukken, geen netelige uitpluizerijen van moeilijke taalkwesties, geen tableaux van woordvormen naast woordvormen, geen etymologische haarkloverijen, geen grammaticale overwegingen en beslissingen. En toch mag men daarbij niet vergeten, dat het ondertusschen juist deze waren die ook hier voor een groot gedeelte het substratum vormden en het soubassement zijn, waarop gebouwd werd.

Zijn opstellen in een anderen trant, die daarmede parallel gingen, wijzen dat uit, zijn studie zur Erklärung der altper-
sische Keilinschriften, 1869; Aanteekening op Vendidad XIII,
46, 1871; Over het Prākṛēṭ der Gāthā's, 1875; Eine indische
Nebenform von Uṇanas (Pāli Osadhitārā, benevens twee
vormen in het Mahawastu), 1893; Opschriften aan den
Orchon, 1894. Dat bewijzen evenzeer Einzelnes über die
Inschriften von Junnar, 1877; On the separate edicts
Dhauḷi and Jangada, 1880; zijn opstel over Archaeological
survey of Southern India, vol. IV, Madras 1886, 1887;
Bijdrage tot de verklaring van eenige woorden in Pali-
geschriften voorkomende, 1888; en de tekstuitgaven en de
vertalingen, die hij het licht liet zien: On some fragments
of Aryabhattā, 1863; The Br̥hatsamhitā of Warāhami-
hira, 1865; Die Yogayātrā des Warāhamihira, 1868; The
Br̥hatsamhitā, or Complete system of natural Astrology
of Warāhamira, translated from Sanskrit into English,
1870; Inleiding op Dr. A. Bruining's Ṣaṅkara Atjārya's
commentaar op de aforismen van den Wedānta, 1873;
The Aryābhattiya with the commentary Bhaṭṭadīpikā of
Paramādīṣwara, 1874; The Saddharmapundarikā or the
Lotus of The true Law, 1884; Palihandschriften van
's Rijks Ethnografisch Museum te Leiden, 1890; en The
Djātaka-mālā or Bodhisattwāwadāna-mālā by Aryaṣūra,
1891; bewerkingen of behandelingen van teksten, die weer
zuiver taalkundig zijn, in tegenstelling met de studiën, die
nog volgden na de hierboven opgenoemde van die eerste
soort, die Kern beter nog karakteriseeren dan die taal-
kundige stukken, welke toch, het werd reeds gezegd,
hem zijn kracht gaven, en waarin zijn eigenlijke kracht
zat. Juist omdat Kern zulk een groot linguist was, zoo'n
sterk talenbeoefenaar, zonder daarbij voor het algemeene
het oog te verliezen, was hij ook, waar hij optrad als
philoloog, als literatuurkenner, als historicus, als ethnograaf,

van zulk een gedegene, ook innerlijk sterke kracht, omdat hij daardoor ook de bronnen, die men voor dit laatste kennen moet, zoo geheel, vaak beter dan een ander, meester wist te worden. Nog niet genoemd werden in die richting, en het is toch zaak ook hier tot eene zekere volledigheid te komen. Een plaats uit den Mahāwangea 1885; Der buddhistische Dichter Çūra, 1888; Een brief van Anquetil du Perron, 1892; Aus der Indischen und der Keltischen Sagenwelt, 1893; Godsdienstleer der Burjaten, 1894; het in één woord magnifieke Manual of Indian Buddhism, dat ons over alles wat sedert het verschijnen van zijn eigen geschiedenis van het Buddhisme, over deze godsdienst geleverd werd, uitputtend inlicht, 1896; zijn levensbeschrijving van Brian Houghton Hodgson, 1897; Een blik op het indisch tooneel, 1898; en Over de vertaling van enkele hoofdstukken uit de Heilige Schrift der zuidelijke Buddhisten, 1900.

De verleiding is groot, om althans over enkele dezer studiën iets uitvoeriger te worden. Maar ik heb mij hier te beperken, omdat de hoofdzaak hier in dit geval moet wezen wat door hem verricht werd voor den Archipel, waarvan nog niet gewaagd werd. Wij mogen hier bij deze studiën slechts stilstaan voor zoover zij de beantwoording kunnen leveren van de vraag: wat was het voor een man, die zich op een gegeven oogenblik ook met de bestudeering der talen en der toestanden, der oude toestanden voornamelijk, van den Archipel zou gaan bemoeien?

Toen Kern zijn professoraat te Leiden aanvaardde, had hij, ook al had hij, blijkens de passage uit zijn inaugureele rede hier aangehaald, een open oog er voor, dat de sanskritstudiën en de studie van het Hinduïsme, waarvan het Buddhisme slechts een onderdeel is, van groot belang zouden zijn, als men den Archipel grondig, grondiger al-

thans dan te voren, zou willen bestudeeren, van hetgeen daarvoor in aanmerking zou moeten worden gebracht, nog geen kennis genomen. Hij zegt het zelf: daarover in bijzonderheden te treden, zou voor hem zijn »een zich wagen op een hem vreemd gebied.” Maar dit is duidelijk, dat, al is ook veel van hetgeen boven genoemd werd posterieur aan zijn entameeren ook van de geschiedenis van den Archipel en de talen die daar gesproken werden, Kern reeds, van den aanvang af aan, was: een goed geschoold grammaticus, een geoefend lexicograaf, een beoefenaar der taalvergelijking volgens de nieuwere methode, een lezer van opschriften en daardoor ook een ingewijd palaeograaf of schriftkenner, sanskritist en kenner van de Prākṛīts, ook van het Pāli, kenner van het Hinduïsme in het algemeen, en dus ook van het Buddhisme voor zoover dat toenmaals reeds toegankelijk was geworden, kenner van de Hindu-literatuur in allerlei richting; dat hij, al zou ook later uitbreiding zijner studiën ook in deze richtingen volgen en noodig zijn, om zoo te zeggen gereed was om, als hij de bestudeering der talen van den Archipel ging aanpakken, ook dadelijk op velerlei punten, vooral de kapitale, te decideeren. En veel zou hem ook in bijzonderheden van nut zijn. Evenals zijne kennis van de astronomie en de astrologie der Hindu's, die hem door zijne bewerking, bepaaldelijk van Warāhamihira's groot werk, tot in kleinigheden bekend en geläufig was geworden, hem later in staat zou stellen zijne hypothese omtrent de legende of de mythe van den Buddha op te stellen en tot in kleinigheden uit te werken en beargumenteeren, zoo had hij o.a. juist door uitgave van dat boek, dat een variëteit van maten levert — het boek is geheel en al metrisch gesteld, — een school voor de Hindu-metriek doorgemaakt, die hem, men zal het zien, beter dan een ander had voorbereid tot het behandelen van

den oud-javaanschen tekst, dien hij het eerst in zijn geheel voor het publiek bewerkte. Zoo hadden zijn germaansche, of beter nog zijn oud-germaansche studiën, zijne oogen ten volle geopend voor wat men middeleeuwsche toestanden kan noemen, iets waartoe de studie der klassieken de gelegenheid niet zoo geeft, maar die het van hoog belang is te kennen als men het Hinduïsme tot een onderwerp van studie maakt, en men daarna wil nagaan hoe zich dat Hinduïsme ook buiten het eigenlijk gezegde Indië heeft laten gelden.

Doch genoeg om hier eenig idee er van te geven wie en wat de man was, die reeds spoedig, nadat hij in 1865 dat hoogleeraarschap te Leiden had aanvaard, en toen nog zeggen moest, dat dat andere gebied hem *vreemd* was, zich ook werpen zou op en in de bestudeering van de talen van den archipel en alles wat daarmee annex was.

Na in 1865 zijn hoogleeraarsambt te Leiden aanvaard te hebben, debiteerde Kern voor het eerst op het voor hem nieuwe gebied met een Bijdrage ter verklaring van eenige uitdrukkingen in de Wajang-verhalen Palasara en Pandu, in 1869, met eenige opmerkingen over het een en ander van het javaansch dus. Dit laat zich begrijpen, eensdeels, omdat het javaansch met Roorda's optreden zoo sterk op den voorgrond was gekomen, en anderdeels, omdat Java, zooals hij in zijn rede terecht had laten uitkomen, meer dan eenig ander eiland in den Archipel den invloed der Hindu-beschaving had ondervonden, het javaansch meer dan eenige andere dier talen door het sanskrit was geïncultiveerd. Dat het Kern in den aanvang vooral te doen was om als sanskritist een medewerker te worden, blijkt dan ook uit het opstel Java en het Goudeiland volgens de oudste berichten, dat mede

van 1869 is, en uit De naamsoorsprong van Java, uit 1871, waarin hij aantoonst dat Yawadwipa »giersteiland” moet beteekenen. Niet minder uit de, in 1872 en 1873 gegeven verklaringen van het opschrift van Batoe Bera-gong op Sumatra; Het Sanskrit op eenen steen, afkomstig uit Prambanan, en Nog iets over het opschrift van Pagger Roejong (Sumatra weer), opschriften, die allen in het sanskrit gesteld zijn. Maar, nadat hij ondertusschen; in 1870 en in 1871, ook mededeelingen had gedaan uit brieven van van der Tuuk, die in 1868 naar Bali was vertrokken om daar het balineesch, maar vooral het oud-javaansch te gaan bestudeeren, die toegelicht werden in Korte opmerkingen over Balineesch en Kawi, en in Inhoudsopgave van het Mahâbhârata in 't Kawi, laat Kern in datzelfde jaar 1871, dus slechts zes jaar na zijn optreden te Leiden, zijne Kawistudiën, Ardjunawiwâha, zang I en II, in tekst en vertaling met aantekeningen en inleiding verschijnen, waarmede de eerste stap gedaan was tot de ware ontraadseling van dat geheimzinnige Kawi, van het oud-javaansch, waartoe iets te voren van der Tuuk om zoo te zeggen het boschpad had opengekapt.

Wat was de toestand der taalkennis omtrent den Archipel op dat oogenblik? Geen betere gelegenheid kan er gevonden worden, om er een idee van te geven, hoe het met de beoefening der archipel-talen stond, dan juist dat boekje. Kern verantwoordt steeds, waaraan hij zijn gegevens ontleent. En uit de namen, door hem bij zijn citaten en verwijzingen vermeld, Friederich, Roorda, Matthes, Hardeland, Niemann, Cohen Stuart en van der Tuuk, ziet men voldoende hoe ver die studie in dien tijd reeds gevorderd was, en wat als het beste kan worden aangemerkt. Roorda had zijn groote Javaansche Grammatica, die van 1855 is, en het

Woordenboek van Gericke reeds uitgegeven; van der Tuuk zijn Bataksch Woordenboek, van 1861, zijn Bataksch Leesboek, met zijn zoo opmerkelijk vierde deel, dat van 1862 is, zijn magnifieke Tobasche Spraakkunst, van 1864 en 1867, waren reeds verschenen; Matthes' Makassaarsche Spraakkunst en diens Makassaarsche Woordenboek hadden in 1858 en 1859 het licht gezien; Hardeland's grammatica en lexicon voor het Dajaksch (Pulo-Petaksch) resp. van dezelfde jaren, waren reeds voorhanden; en evenzoo Niemann's, op de gegevens van den ouden Wilken berustende, Bijdragen tot de kennis der Alfoersche taal in de Minahasa, 1866. Voorts verscheen spoedig daarop Roorda's uitstekende uitgave van De Wajangverhalen van Palasara, Pandoe en Raden Pandji, in het javaansch, met aantekeningen, en had Friederich zijn tekstuitgaven van den Wrëttasanjtjaya, den Ardjoenawiwâha en den Bhomakâwya reeds gegeven in 1849, 1850 en 1852, en Cohen Stuart zijn voortreffelijke uitgave van de Brata Joeda, met voorrede, inleiding, verklaring en registers, in 1860; ook, en dat was zeker van veel belang, om hier verder van het overige te zwijgen, had, toen Kern begon, van der Tuuk zijn strijd met Roorda reeds uitgestreden.

Bij zijne behandeling van het eerste stuk oud-javaansche tekst, dat Kern in onderzoek neemt, past hij reeds dadelijk de vergelijkende methode toe, om dieper door te dringen in het wezen van de taalvormen. Toch is het gebied, waarop hij zich beweegt, beperkt. Uit de namen bovengenoemd, en waarbij, zooals zoo dadelijk blijken zal, er nog één had moeten vermeld zijn, ziet men, dat toenmaals, behalve het javaansch, hij in zijne studiën nog slechts het balineesch, het makassaarsch, het dajaksch, het minahasisch en het bataksch betrokken had. Men mist vooralsnog, en dat is zeer opmerkelijk, de Philip-

pijsche talen, waarop van der Tuuk zoo nadrukkelijk gewezen had, maar vindt daarentegen reeds hier, wat niet minder de opmerking verdient, ook gebruik gemaakt van Hazlewood's spraakkunst en woordenboek van het Fidji.

Alles en alles te zamen genomen, en de tijdsomstandigheden daarbij niet uit het oog verliezende, was het verschijnen van deze Kawi-studiën een verschijning. Terwijl hij wat men zou kunnen noemen bij de behandeling goed philologisch te werk gaat, dat wil zeggen de te bespreken taal met die taal zelve tracht toe te lichten, rekening houdt met wat omwerkingen en commentaren of paraphrasen verschaffen kunnen, pakt hij haar, en daarmede ook het jongere javaansch, in haar wezen aan, op een geheel andere wijze dan dit te voren de regel was geweest, en slechts door van der Tuuk sporadisch, hier en daar terloops, was geschied. Ik kan dit verschil tusschen hen beiden niet beter doen uitkomen dan door hier de woorden te herhalen, vroeger reeds, bij een andere gelegenheid, door mij gebruikt: »van der Tuuk bepaalde zich, althans voor zoover zijne gepubliceerde geschriften betreft, tot woordvergelijking, Kern nam een doorloopen den tekst'', maar daardoor was deze laatste dan ook gedwongen zijn tekst, en dus de taal, grammaticaal te behandelen, zich rekenschap te geven van verbindingen, van de waarde der woordvormen, van zinswendingen, van syntaxis zoowel als van vormleer, iets waartoe van der Tuuk, wiens Tobasche spraakkunst van 1864 en 1867 een schitterend stuk werk was, niet gekomen was, en ook nooit gekomen is. Kern's Kawi-studiën, het werd reeds gezegd, waren een verschijning, ongelukkig moet ook gezegd worden eene verschijning, waarvan de tijdgenooten de beteekenis niet begrepen, en waarvan *nu* de zwakkere punten niet voorop gesteld mogen worden, omdat het goede wat er reeds

in stak, verreweg in de meerderheid was, en het daarenboven juist Kern zelf is geweest, die gaandeweg het daarin gebrekkig voorgestelde aanvulde of verbeterde, in hoofdzaak ook nu zijn eerste stelling kunnende handhaven. Hij zelf had er in datzelfde jaar 1871 reeds dit mede verworven, dat, toen in dat jaar, ten gevolge van het ontvangen van afdrukken van te Batavia aanwezige Kawi-oorkonden, door een commissie in Nederland een verslag moest worden uitgebracht over de beteekenis dezer stukken, hij zeker een der krachtigste intepreten dier oud-javaansche acten wezen kon, en men mag veronderstellen dat de verklaring en vertaling van een gedeelte van een oud-javaansch eedformulier, dat daarin voorkwam, voornamelijk van hem afkomstig was, te meer daar men straks, in 1873 en 1874, juist over dat onderwerp een opstel met vervolgen van zijne hand ontvangt, dat getiteld is Oud-javaansche eedformulieren op Bali gebruikelijk; hij had er dit mede verworven, dat hij in 1873 zijne bewerking van zang XV van 't Bhārata-Yuddha in Kawi met vertaling en aantekeningen kon geven; en dat het vanzelf sprak, dat *hij* werd aangezocht om zich, na den dood van Roorda, in 1874, te belasten met het onderwijs in het javaansch aan de inrichting voor opleiding van ambtenaren voor Nederlandsch-Indië, waarbij hij tot het in werking treden van de nieuwe wet op het hooger onderwijs, in 1877, het javaansch, voor een tijd, in dit geval nu wél ex officio, gedoceerd heeft. Zonder twijfel is het deze benoeming geweest, die hem heeft doen besluiten zijne uitgave van de Wrëttasanjtjaya, oud-javaansch leerdicht over versbouw in Kawi-tekst en nederlandse vertaling, in 1875, in het licht te geven. Het moet iemand al zeer erg ontgaan, als hij niet ziet welk een belangrijk onderscheid er is in de wijze van behandeling, als men deze uitgave vergelijkt met die der Ka-

wistudien. Dat Kern zich liever uit in een trant als in dit eerste boek, dat ziet een ieder in zoovele studiën van hem, die later zijn verschenen, en van het begin tot aan het einde maakt die uitgave van de *Wrëttasanjtjaya*, die intusschen op den weg der ontraadseling van het oud-javaansch tegelijkertijd weder een belangrijke schrede vooruitbrengt, den indruk, alsof het boek gemaakt is voor hen, die meer Javanicus alleen willen of moeten blijven, en zich niet aan ruimer vergelijking willen wagen. De beknoptheid en de soberheid in deze richting kan niet uitsluitend het gevolg zijn geweest van de overweging, dat de verklaring van de vormen, en het betoog en de bewijsvoeringen voor de opvattingen reeds in de *Kawi-studiën* waren gegeven. Kern verbetert het daar gezegde op allerlei punten, en hij onthoudt zich ook hier niet van taalvergelijkende opmerkingen. Integendeel, maar schaars, men zou haast zeggen alsof de opmerkingen er onder het gereedmaken van de kopie voor de pers waren bijgeschreven, ziet men hier bij Kern, nu voor het eerst, ook melding gemaakt van de Filippijnsche talen, het *bisaya* en het *tagalog*, en daarnevens doet hij zich, als van ouds, als sanskritist gelden, dit metrische handboek dienstbaar makende aan de uitbreiding der kennis van de *Hindumetrick*, ook voor sanskritisten.

De taalvergelijking, werd zoo even opgemerkt, wordt voortgezet. Behalve uit het zoo juist opgemerkte feit, ziet men dit ook aan zijne besprekingen van van Eck's *Beknopte handleiding bij de beoefening der Balineesche taal*, 1873; van Vreede's *Handleiding tot de beoefening der Madoereesche taal*, 1875; van van Hasselt's boekje over het *Noefoorsch*, 1875, maar bovenal uit het schitterend mooie stuk over zoogenaamde verbindingsklanken in het *Tagala* en wat daarmee overeenkomt in 't *Kawi*, 1876, een opstel, waarin Kern heeft aangetoond, hoe fijn gram-

maticaal de talen van den Archipel van bouw zijn, en verder dus ook moeten zijn, ook al zijn zij in vele opzichten sterk verlopen, en al onderscheiden zij zich dus oogenschijnlijk in dat opzicht van de arische en van de semitiesche talen, wat in wezen echter meer schijn is dan werkelijkheid. De voortgezette taalvergelijking blijkt ook uit het daarna, in 1877, verschijnende opstel Stamverdobbeling in het Kawi, uit zijn Over de taal der philippijnsche Negritos, van 1882, waarin hij uiteenzet, dat deze voor een restant van de oorspronkelijke bevolkingen van den Archipel aangeziene stammen, hoezeer anthropologisch van hunne omgeving verschillend, van taalkundig standpunt daarvan niet onderscheiden kunnen worden; uit zijne Proeve uit het oud-javaansche Rāmāyana, waarin hij de taal van dezen tekst, d. i. het Oud-Javaansch, weer verder van taalvergelijkend standpunt aanpakt, 1883; uit zijn Over de verhouding van 't Mafoorsch tot de maleisch-polyneesische talen, strekkende om duidelijk te maken, dat althans één der talen van Nieuw-Guinea, hoezeer ook onderscheiden van de zoogenaamde maleische talen, toch met dezen tot een en dezelfde familie behoort, en dat later aanleiding zal geven tot het uitvinden en vaststellen der hoofdlijnen van de grenzen der belangrijkste taalgroepen in den Archipel, 1884; en, last not least, zijn „De Fidji-taal vergeleken met hare verwanten in Indonesië en Polynesië”, 1886, een boek, waarop straks teruggekomen wordt.

Om den draad niet te verliezen, is het noodig eerst weder tot 1877 terug te keeren, want behoudens deze stukken van taalvergelijkenden aard, gaf ons aller voorganger, in de periode van 1877 — 1886, nog verschillende andere bijdragen van anderen aard, waarbij zich, men lette daar zoo dadelijk op, een uitbreiding van het behandelde gebied, ook in nieuwe richtingen kond doet.

Bepaaldelijk het oud- of nieuw-javaansch betreffende, en

voornamelijk van literairen aard, waren Mengelingen (kawi en javaansch), 1877; Een Indische sage in Javaansch gewaad (het verbranden van het lakhuis, waarin men meende de vijf Pândawa's te verbranden, in javaanschen wajanglakon-vorm), 1877; Over de oud-javaansche vertaling van het Mahābhārata, 1877; Javaansche mengelingen, 1877; Losse aantekeningen op het boek van den Kantjil, 1880; Het javaansche wajangstuk Irawan rabi, 1880; Un dictionnaire Sankrit Kawi, 1883; en de reeds genoemde Proeve uit het oud-javaansche Rāmāyana, 1883. Als verklaarder van opschriften, bepaaldelijk van sanskrit-opschriften, zooals hij te voren reeds deed, trad hij op in Over het opschrift van Djamboe, 1877; Het opschrift van Batoe Beragoeng opnieuw onderzocht, 1877; Opschriften op oude bouwwerken in Kambodja, 1879; de verklaring gegeven van het opschrift te Koeboe radja, Sumatra, in Not. B. G. 1880 bl. 85 — 87; Over de opschriften van Koetei in verband met de geschiedenis van het schrift in den Indischen Archipel, 1882; Over eenige opschriften van het Maleische schiereiland, 1884; Sanskrit-inscriptie van Java, van den jare 654 Çaka (A. D. 732), 1885; Een Sanskrit-opschrift te Bêkasih, 1885; Een werk over de opschriften van Ceylon, 1885, terwijl in het weder zeer merkwaardige opstel Over een Oud-Javaansche Oorkonde van 782 (ten rechte uit 1295 Çaka) de eerste werkelijk loonende poging gedaan werd om ook een oud-javaansch opschrift te lezen, 1881; — Sanskritist was hij ook in zijn De Sanskrit-woorden in het Tagala, 1880; de Sanskrit woorden in het Bisaya, 1881; en zijn opstel over het oude Sanskrit-woordenboek, dat reeds genoemd moest worden; — en had hij, sprekende over de opschriften van Koetei, zich reeds geuit over de schriftsoorten of de geschiedenis van het schrift in den Archipel, zie boven 1882, Eene bijdrage tot de palaeographie van Nederlandsch-

Indië (van Holle), in 1882, en Eene bijdrage tot de kennis van 't Oude Philippijnsche letterschrift (van Pardo de Tavera), in 1885, brachten een volledige en geregelde uiteenzetting en vergelijking van al wat op dit onderwerp betrekking had, den geheelen Archipel, met de Philippijnen incluis, rondgaande. Kern breidt zijn blik steeds verder uit, werd er gezegd. Zagen wij hem reeds den blik wenden naar Kambodja, zie hierboven, Burma komt er bij in Geschied- en Oudheidkundige nasporingen in Britsch-Burma, 1885, en men krijgt reeds een vergelijking tusschen Achter-Indië en onzen Archipel in De betrekkingen tusschen Achter-Indië (Kambodja) en Indonesië, 1885. Ook de Philippijnen beginnen hem meer intensief te interesseeren, zooals blijkt uit zijn verhandeling over *Un livre sur les Philippines, El Archipelago filipino etc.* van Don José Montero y Vidal, 1886.

Waren de Kawi-studiën, bij hun uitkomen, een verschijning, Kern's stuk over de klankverbindingen enz., en zijn behandeling van het Mafoorsch revelaties, zijn opstel over de Negrito-taal en dat over het schrift in den Archipel verrassend, ik kan mij voorstellen hoe men opgezien heeft bij het in het licht komen van zijn „De Fidji-taal”.

In dit boek toch, dat bestaat uit twee gedeelten, een grammaticale behandeling van de stof, en een woordenlijst, met eenige aanvullende kleinere lijsten, waarin alles wat ter sprake kon worden gebracht, met een zeer uitgebreide vergelijking van verwante vormen en wendingen, uit dezelfde taal-familie, wordt toegelicht, behandelde Kern de woordvormen en hunne beteekenissen geregeld en systematisch. Het complex der vormveranderingen en hunne waarden wordt in een afgerond, en daardoor rondlopend geheel van taalvergelijkend stand-

punt ter sprake gebracht, onderzocht, beredeneerd. De vergelijkingen, de stellingen, de uitkomsten zijn herhaaldelijk treffend, scherp gezien, ingenieus, en het spijt mij wel, dat ik hier op dit stuk niet iets uitvoeriger mag worden, omdat juist daardoor de fijnheid van opmerken, en de herhaaldelijk frappante en veroverende grepen alleen in het licht zouden zijn te stellen. Daarbij zou noodzakelijk moeten worden gegaan buiten den kring der talen, die men als algemeen bekend mag veronderstellen, en een vrij lange inleiding zou noodig zijn om de waarde der gegevens, die tot zekere vergelijkingen of gelijkstellingen leidden, in het licht te stellen. Men sta mij toe hier slechts te constateeren, dat de differentiaties grootendeels veel verder gegaan zijn dan bij de arische talen, dat de overeenkomsten dus veel dieper gezocht moeten worden, of omgekeerd van een veel hooger standpunt bekeken, maar dat daarbij het treffende feit aan het licht komt, dat, al zetten de vormen zich om, en al gaat men over tot omschrijvingen, het toch steeds weer aan den dag komt, dat de wijze van zich uit te drukken, dat de categorieën van zinwendingen, dat het syntactische karkas van deze talen, zich ontzaglijk taai gehandhaafd heeft. Een ieder kan er zich een begrip van maken, dat naarmate eene taal rijker is aan vervoegings-vormen en declinaties, die zelf reeds het syntactische verband tusschen de woorden van een zin aangeven, het opzettelijk opsporen van het syntactische verband van minder omvang zal behoeven te zijn, en dat men omgekeerd daarentegen, bijv. bij een taal als het chineesch, die bestaat uit uitsluitend éénlettergrepige woorden, en die geen vormveranderingen kent, daarop juist weer zoo veel te meer zal hebben te letten. Rijk in vorm zijn de talen van de maleisch-polynesische taalfamilie niet, al zijn er ook onder, zooals bijv. de Philip-

pijnsche talen en het malagasy, die zich ten deze van de ons het meest bekende talen als het maleisch, het javaansch enz., op dit stuk sterk onderscheiden. Ook hier, bij de maleisch-polynesische taalfamilie, moet op de syntaxis veel meer gelet worden dan bijv. bij die arische talen, en is dus het uitvinden van de overeenkomsten van hooger en rang, of die dieper liggen, zoo veel moeilijker. Kern's *De Fidji-taal* is, in deze richting, een bewonderenswaardig sterk werk, dat vermoedelijk nog langen tijd de legger en de basis zal zijn voor de verdere studies in deze richting. Het zal met dit boek, men kan zulks voorspellen, gaan als met zijn *Geschiedenis van het Buddhisme*, zoo het nu nog niet in een ruimeren kring zijn gezaghebbende plaats mag hebben veroverd, het zal het zich straks dāt doen.

Het lag voor de hand, dat bij de Fidji-taal een oogenblik langer werd stilgestaan. Het relaas, dat hier gedaan moet worden, is, al zou men kunnen zeggen dat Kern met dat boek een hooger standpunt had bereikt, dan ooit iemand te voren met het oog op de maleisch-polynesische talen ingenomen heeft, nog geenszins ten einde. Maar waar het noodig was in het voorafgaande misschien wel wat te uitvoerig te zijn, om de genese tevens te laten uitkomen, zal het aangewezen zijn om voor het vele, dat nog genoemd moet worden om te laten zien wat Kern voor den Archipel deed, iets meer categorisch te werk te gaan.

Kern begon zijne studie van de Archipel-talen als Sanskritist, spoedig werd hij Javanicus, en toonde hij zich ook een kenner van het oud-javaansch te zijn geworden, en van nog verschillende andere talen, die met het javaansch verwant waren; vele Sanskrit-opschriften werden door hem vertolkt; de palaeographie vond in hem voor den Archipel een meester; de taalvergelijking

van de talen van den Archipel, en daarmede die van de Maleisch-Polynesische taalfamilie, werd door hem op een voetstuk gezet, maar daarmede was zijne werkzaamheid nog geenszins afgelopen. Ook na het verschijnen van zijn *De Fidjitaal*, dat het licht zag toen hij reeds den leeftijd van 53 jaar bereikt had, verschijnen er nog talrijke kleinere en grootere studien van zijne hand, de eene misschien nog belangrijker dan de andere.

Plaatst men de Oud-Javaansche studiën voorop, dan ziet men hoe hij deze voortzet door het uitgeven van een gedeelte van een Oud-Javaansche *Cosmographie*, 1887; een vervolg op zijn stuk over de *Eedformulieren*, 1889; een interpretatie van het woord *Djalogra* (= ryak, golf, en daarom gelijk gesteld aan riyak = fluim), 1890; een verbetering van een plaats in het *Râmâyana*, 1900; maar bovenal door beschrijvingen van onderdeelen van de grammatica van het Oud-Javaansch, die als vervolgen op zijn *Kawistudiën* en zijn *Wrëttasanjtjaya*-uitgave, maar meer nog op zijn opstel *Over de verbindingsklanken en dat over Stamverdubbeling* opgevat kunnen worden, en die verschijnen eerst onder afzonderlijke titels: *Eenige imperatiefvormen van het Oud-Javaansch*, 1889, *Oud-Javaansche absolutieven*, 1889 en *Regelen van klankverbinding in 't Oud-Javaansch*, 1889, daarna onder een samenvattende: *Bijdragen tot de spraak-kunst van het Oud-Javaansch*, 1898 — 1902, waarop men zeker nog vervolgen verwachten mag. Hij geeft den tekst uit van het oud-javaansche *Râmâyana*, 1900, en dien van den *Kunjdjarakarna*, met inleiding, vertaling en aantekeningen.

De taalvergelijking, die in deze stukken geenszins uit het oog was verloren, doet hem zijn *Klankverwisseling in de Maleisch-Polynesische talen* schrijven 1887, maar ook zijne studie geven over de *Oude Handschriften uit het eiland Formosa*, (koopcontracten uit den Hollandschen tijd van dat eiland) 1887; de plaats bepalen van het ver-

moedelijke stamland der bevolkingen van den archipel, dat hij op het vasteland van Kambodja, Cochinchina en Annam zoekt (Taalkundige gegevens ter bepaling van het stamland der Mal.-Pol.-volken), 1889; zijn magnifieke uiteenzetting geven van den bouw van het Galelareesch, op Halmaheira, dat nu het moeilijk Ternataansch tevens ontraadselt (Opmerkingen over het Galelareesch naar aanleiding der Beknopte Spraakkunst van M. J. van Baarda), 1891; zijn toelichtende taalvergelijkende aantekeningen samenstellen bij den door A. B. Meijer uitgegeven Negrito-woordenlijst (Sprachvergleichende Bemerkungen zum vorhergehenden Verzeichnisse, in A. B. Meijer, die Philippinen, II, Negritos, Vocabular der Negrito-Sprache, Publ. des K. Ethnogr. Museums zu Dresden, 1893). Het spreekt wel van zelf, dat het resultaat in deze laatste studie geen ander was, dan dat van vroeger, niet uit starheid, maar wel, omdat het vorige onderzoek op de zooveel schraler bronnen, eigenlijk gezegd, reeds afdoend was geweest. Het Rottineesch maakt hij beter bekend door een grammaticatje en een woordenlijst, samenspraken en fabels in die taal, door inlandsche onderwijzers op het papier gebracht, uit te geven (Inleiding op een Proeve eener beknopte spraakkunst van het Rottineesch (door D. S. Manafe, 1889; Mededeeling eener Rottineesch-Maleische woordenlijst, 1891; Nederlandsch-Rottineesche samenspraken, 1893; Fabelen in het Rottineesch, 1894). Hij verspreidt meer licht over het Sawuneesch in zijn Sawuneesche bijdragen, volzinnen, samenspraken en woordenlijst met eene grammaticale inleiding, 1892; bespreekt op de hem eigen wijze het Bimaneesch, het Madoereesch en het Mentaweisch, naar aanleiding van nieuw uitgekomen grammatica's, 1898 en 1900 (Bimaneesche taalstudie, 1898; Eene nieuwe spraakkunst van het Madoereesch, 1898 en 1899; een spraakkunst van het Mentaweisch, 1900), komt

nog eens terug op het Galelareesch (Woordverwisseling in het Galelareesch, 1893), omdat zich ook daar het woord: tabu, het vermijden en het vervangen van woorden uit eerbiedigheid of uit angst, op een merkwaardige wijze openbaart; geeft een aardige bijdrage tot de kennis van het bargoensch der zuid-indische kooplieden, door aan te toonen dat hun telwoorden ontleend moeten zijn aan de een of andere taal van Sumatra (Over de herkomst van eenige telwoorden in het Bargoensch der Zuid-Indische kooplieden, 1894); levert een vertaling van een groot gedeelte van de I Derman in De miskende trouwe gade, een Balineesch zededicht, 1898; en behandelt een philippijnsch dialect en een der talen van Nieuw-Guinea in Opmerkingen omtrent de taal der Agta's van het schiereiland Camarines, 1896, en Over de taal der Jotafa's aan de Humboldtsbaai, 1900, en ten slotte laat hij zich hooren op het punt van de fabelvergelijking en de zoo merkwaardige samenhang en verspreiding dezer zoo geliefkoosde vertellingen (The tale of the tortoise and the Monkey, 1890, en Overeenkomst van een mythe der Kei-eilanders met een Minahasisch sprookje, 1893).

Hoe zeer de Philippijnen hem zijn gaan trekken, blijkt zeker reeds uit deze stukken, waarin de vergelijking berust, zoo niet in de eerste plaats, dan toch in zeer belangrijke proporties, op de gegevens, verstrekt door de talen van die eilanden. Hij levert een vertaling van een bisajasch gedicht (Een mythologisch gedicht uit de Filippijnen, 1897), bespreekt de gewoonten der Tagaleezen volgens de mededeelingen van Pater Plasencia (De gewoonten der Tagalog op de Filippijnen volgens Pater Plasencia, 1893), en den godsdienst der Bikol's naar die van Pater José Castano (Een spaansch schrijver over den godsdienst der heidensche Bikollers), 1897; bespreekt in Eene uitgave van bescheiden betrekkelijk de Filippijnen,

1896, en in Spaansche bescheiden aangaande de Filippijnen, 1896, W. E. Retana's Archivo del Bibliófilo Filipino, en schetst ons in zijn De onlusten op de Filippijnen, 1897, De zaak der Filippijnen, 1899, De toestand op de Filippijnen, 1900, hoe het in onzen tijd op de Filippijnen gesteld was.

Trekt hem het engelsche grondgebied op Borneo, zooals blijkt uit Een Engelsch werk over de inboorlingen van Sarawak en Britsch Noord-Borneo (het boek van Ling Roth), 1897, meer nog doet dit, dit was vroeger reeds aan den dag gekomen, Fransch-Indië, Indo-China, waar thans de Ecole Française d'Extrême Orient leeft en bloeit, die, zooals men mij daar herhaaldelijk te kennen gaf, onder zijne geestelijke vaders ook onzen Kern telt, daar hij het vooral geweest zou zijn, die de uitstekende inrichting dier school zou hebben aangegeven, en waar men hem niet minder erkent als den grondlegger der epigraphie voor Kambodja en Tjampa, daar hij de eerste was, die opschriften van Kambodja las en uitgaf, daardoor de aandacht der fransche geleerden op den schat van opschriften vestigende, die daar voorhanden waren. Hij laat zich hooren over de Bevordering van Oudheidkundig onderzoek in Fransch Achter-Indië, 1899, als de Mission Archéologique, waaruit later die Ecole Française ontstaan zal, ingesteld is, daarmede misschien wel den belangrijkste stoot gevende ook tot het inzetten van een Oudheidkundige commissie hier in Indië. Hij deelt ons mede wat Cabaton over de Tjams, de nakomelingen van de lieden van het oude Tjampa had bericht (Een fransch werk over het volk der Tjams in Achter-Indië, 1902); geeft een uitvoerig verslag over het boek van Aymonier over Kambodja (Fransch wetenschappelijk onderzoek in Cambodja 1901, en Het tweede deel van Aymonier's werk over Cambodja, 1902), en behandelt in dien tusschentijd ook den aanhef eener buddhistische inscriptie

uit Battambang, Siamsch Kambodja (Over den aanhef eener buddhistische inscriptie uit Battambang, 1899).

In dit laatste stuk had hij de gelegenheid over eenige hoofddogmen van het Mahâyânistische Buddhisme zich nog eens te laten hooren, met een klaarheid en een helderheid, waarvoor velen een behandeling van dit obstruse onderwerp vermoedelijk niet vatbaar zouden hebben geacht, ondershands er nog eens op wijzende, dat men ook hier op Java met Mahâyânisme, en niet met Hinayânisme, te doen heeft.

„Uit de tot nog toe bekend geworden inscripties blijkt”, zoo zeide hij, „dat twee godsdiensten, het Çiwaïsme en het Buddhisme in Kambodja beleden werden. Verder is gebleken dat daar te lande gedurende den tijd, waarover de inscripties loopen, die vorm van Noordelijk Buddhisme heerschte, dien men Mahâyânisme noemt. Volkomen hetzelfde is van toepassing op de godsdienstige toestanden van Java in 't vóór-islamitische tijdperk. Men weet trouwens sinds lang, dat er eene treffende overeenkomst bestaat in elk opzicht tusschen de beschaving van 't oude Java en 't oude Kambodja en 't aangrenzende Tjampa. Sedert het einde der middeleeuwen is in beide landen een omkeer gekomen in de godsdienstige overtuiging der bewoners. Op Java hebben Çiwaïsme en Mahâyânisme plaats gemaakt voor den Islâm; in Kambodja zijn beide godsdiensten verdrongen door 't zuidelijke Buddhisme, dat ook in 't naburige Siam, in Burma en Ceylon beleden wordt.” Juist, het Mahâyânisme, dat zich overal kond deed en doet, zooals Kern, gedurende deze tweede periode van zijn werkzaamheid, telkens weer opnieuw, voor ons Hollanders, kon laten blijken in zijn Over de vermenging van Çiwaïsme en Buddhisme op Java, naar aanleiding van het oud-Javaansche gedicht Sutasoma, 1888; Over de bijschriften op het beeldhouwwerk van Baraboedoer, 1896; Een Russisch geleerde over de beeldhouwwerken van de Baraboedoer,

1897; Een nieuw werk over den Boroboedoer (dat van Pleijte), 1902; en zijn Uitgave van de Kunjdjarakarna, 1901. In het eerste, omdat daarin de Dhyānibuddha's, die het Hinayānisme niet kent, ter sprake gebracht moesten worden, omdat zij in dat gedicht gelijk gesteld worden aan Ćiwaitische hoofdvormen; in het tweede, omdat hij spreken moest van Suwarnawarna, die tot nog toe alleen in een Mahāyānistischen tekst werd aangetroffen; in het derde, omdat het aan den dag was gekomen dat de djātaka-illustratie aan de Baraboedoer dezen geeft in de volgorde, waarin men ze vindt in een noordelijken tekst, geheel verschillende van de rangschikking dezer vertellingreeks bij de Hinayānisten; in het vierde, omdat de tafreelen van de Buddhalegende in de 1e gaanderij van dat monument zich vooral aansluiten bij den Lalitawistara-tekst; in het laatste, omdat hier de hoofdfiguur van goddelijken aard de Dhyānibuddha Wairotjana is; feiten, die met al die andere, die ook reeds bekend waren of dat werden, wijzen naar het Mahāyānisme, ook al spreekt de Chinees Itsing, wiens werken door hem, naar aanleiding van de behandeling ervan door Takakusu en Chavannes, in beschouwing werden genomen in Een Chineesch reiziger op Sumatra, 1897, van Hinayānisme.

Hoewel de opsomming geenszins volledig is, en er bijv. nog gesproken had moeten worden van de mededeeling over Twee krijgstochten uit den Indischen archipel (vermoedelijk van Sumatra uit) tegen Ceijlon in 1278 en 1280, door koning Tjandrabhānu tegen het rijk van koning Parākramabāhu, 1896, die als tegenhangers beschouwd zouden kunnen worden van de bekende tochten der Javanen naar de kusten van Indo-China, de strooptochten tegen Tjampa, in de 8ste eeuw, waarop Bergaigne de aandacht

heeft gevestigd, en er nog verschillende andere mededeelingen te releveeren zouden zijn, wordt zij hier gestaakt, om nog even de gelegenheid te hebben, in het kort, globaal, te omramen, wat Kern voor den Archipel blijkt geweest te zijn, door het verrichten van al dat werk, en de wijze, waarop hij het deed. Het werd hier in den beginne al reeds opgemerkt, dat het niet mogelijk zijn zou hem in zijn geheelen omvang te schetsen, o.a. ook aangezien de bronnen, die men daartoe nog zou hebben te raadplegen, hier naar alle waarschijnlijkheid niet verzameld zouden kunnen worden, omdat zij hier, bij de toestanden, waarin wij ons hier ten dien opzichte bevinden, niet voorhanden zouden blijken te zijn, bepaaldelijk waar het gelden zou de Germanistiek, en het daartoe behoorende Nederlandsch. Doch zulks is hier van minder belang, het is dit eigenlijk ook in het algemeen. Want hoezeer Kern zich ook op dat gebied heeft bewogen en nog beweegt, hoezeer hij ook, en gedurende een zekere periode zelfs als hoofd-studie, het Iraansch beoefend en behandeld heeft, een feit is wat een mijner andere leermeesters, professor Cosijn, mij eens zeide, in een vorm, die Kern's studie-kracht ten volle deed voelen, dat Kern zich in den lateren tijd steeds meer en meer aan den Archipel gaf, en dat hem dat speet, omdat daardoor aan het Germaansch een ontzaglijke werkkraft onttrokken werd. Het is zoo. Al blijft bij Kern, wij kunnen nu zeggen uit den aard der zaak, het Hinduïsme (Çiwaïsme, Buddhisme, Djainisme, enz., maar vooral het Buddhisme), het Sanskrit, de Prâkrëts en het Pâli, ook enkele der tegenwoordige landstalen van Engelsch-Indië de hoofdzaak, voor zoover hij daar buiten gaat is het voornamelijk de Archipel en wat daar te vinden is, en wij hebben gezien in welk een omvang, die en dat zich, voor een goed deel uit plichtsgevoel, zijn voorliefde verwerft

De arbeid, die verricht wordt, en het werk, dat wordt verzet, zijn ontzaglijk, en dat meer nog in het gehalte, dan in het volumen. De nauwgezetheid, waarmede gewerkt wordt, en waarin dan ook een der geheimen van de groote kracht, die ontwikkeld wordt, schuilt, is bewonderenswaardig. Hoogst zelden wordt onder die duizenden en duizenden woordvormen, die zoo gaandeweg moeten worden aangehaald, een inaccuratie ontmoet, en daarbij is de wijze van uiteenzetten van dien aard, dat men haast altijd behoorlijk op de hoogte gehouden wordt of er zekerheid bestaat dan wel niet, en waarom; dat op een passende wijze verantwoord wordt het recht tot het trekken van een zekere conclusie, al heeft het af en toe den schijn, voor minder ingewijden, dat dit in enkele gevallen niet zoo zou zijn. Bewonderenswaardig, neen benijdenswaardig, is de helderheid, waarmede de factoren van ingewikkelde problemen gedigereerd, verwerkt, gegeven worden, en zelfs dan, wanneer een zeker gebrek aan bronnen aanvankelijk tot een niet geheel afdoende conclusie moest leiden, dan was het, en hij was het haast altijd zelf, die de verbetering aanbracht, gemakkelijk de nieuwe aanwinst te plaatsen, en de correctie haar recht te geven, omdat het door de zuivere uiteenzetting en den klaren opzet van de te voren bekende feiten, slechts een voortzetten van de wandeling was, die nader tot het doel bracht, dat in de eerste plaats was: den Archipel, en wat deze vertoonde, als een gebied, dat den invloed der Hindu-beschaving had ondergaan, te bezien, te beschouwen, en op te doen nemen, op een wijze, die strookte met de eischen van de wetenschap, bij het geheel der indische studiën; den omvang te bepalen van het ingedrongen sanskrit, want het is met *deze* taal, en niet met de Prakrëts, noch met het Pāli,

noch met de landstalen dat Indië intellectueel, en ook materieel, den Archipel veroverd heeft; het gehalte van dat sanskrit te onderzoeken, voor zoo verre het overeenkwam, maar vooral zich onderscheidde met wat men in Engelsch-Indië had aangetroffen; na te gaan wat hier voorhanden was van de literatuur van Engelsch-Indië, maar vooral het surplus te leeren kennen, en de beteekenis daarvan tegenover het in Voor-Indië aangetroffene; op te sporen in welke eigenaardigheden het, werkelijk of schijnbaar, daarvan verschildde, en wat deze eigenaardigheden op zich zelf leerden, en leerden tegenover dat andere, het aanvullende en toelichtende, vaak op een hoogst merkwaardige wijze; de geschiedenis van het indische schrift, want de inlandsche bevolkingen schrijven, behalve in de gevallen, dat er van het arabische of van ons schrift gebruik gemaakt wordt, met indisch schrift, uit te pluizen en na te gaan; en de gegevens te verzamelen, die een aanwinst zullen kunnen zijn, ook bij de bestudeering der godsdiensten van Indië, en van de indische beschaving.

De weg daartoe was aangewezen. Voorop stond het lezen en verklaren van de op te sporen sanskrit-opschriften. Hij heeft ze voor verreweg het meerendeel óf opnieuw onderzocht en met verrassend nieuw licht besproken, óf, als zij nieuw gevonden waren, bekend gemaakt; zich geworpen in het javaansch, dat, omdat de Hindubeschaving op dat eiland de uitgebreidste inwerking had gehad, van zelf het eerst in aanmerking kwam voor een kennismaking. En hoe? Niet alleen het nieuw-javaansch, de taal van heden, en van de nieuwere literatuur, ook het oud-javaansch, de taal van den ouden tijd, en het middel-javaansch, dat van den tusschen liggenden, vond in hem spoedig een meester, die allerlei bijzonderheden, en daaronder hoogst belangrijke, omdat zij ons de

constructies zooveel beter deden begrijpen, verklaarde en uiteenzette, wat voor de nieuw-Javanici vooral van belang is, omdat hun de toelichting, die de oudere phazen van deze taal aan de hand kunnen doen, ontgaan moeten. Hij hief den sluier, die over het oud-Javaansch, het zogenaaemde Kawi, rustte, voorgoed op; ontraadsele niet alleen de beteekenis van vele woorden, welker zin te voren niet begrepen werd, maar deed een blik slaan in de constructie, den bouw, de grammatica van dezen ouden vorm van de javaansche taal, zoo verrassend en diepgaand, dat het de verwondering in hooge mate gaande maakt, en tot bewondering dwingt. Wij weten het nu waarom de term Kawi zoo geheimzinnig en niet te begrijpen was. Het is nu geen geheim meer dat Kawi en Oud-Javaansch en de taal der gedichten tot op den huidigen dag omvat. Wij weten het nu, dat deze laatste taal zich ook nu nog steeds weer tracht te verrijken, aan te vullen, en te verbeteren door dat oud-javaansch, al begrijpt een Javaan van heden van de constructie en de grammaticale rijkdom en fijnheid van die oude taal niets meer. Wij weten het nu, dat het Krāmā, de beleefdheidstaal van den jongeren tijd, die gebleken is betrekkelijk jong te zijn, behoudens in een zekeren tabu-zucht, zijn geboorte vindt in de spreekwijze der dichters van lateren en van jongeren tijd, en dat het dus daarom, en niet ten onrechte, evengoed als die taal der jongere gedichten, aangeduid is met Kawi, en dat kon worden. Wij weten het nu, dat er ook in dat oud-javaansch allerlei gradaties bestaan, en dat het reeds, in betrekkelijk ouden tijd, in gebruik was als een soort van literatuur-taal, zoowel voor metrische geschriften als voor proza-teksten, terwijl het gesproken woord zich reeds omgezet had tot wat men middel-javaansch pleegt te noemen. Wij kennen nu een niet onaardig gedeelte ook van de oud-javaansche literatuur, wij kennen nu, zon-

der twijfel, betrekkelijk veel meer van Java's oude geschiedenis. Het heden is niet te begrijpen zonder kennis van het verleden. Veel, zeer veel, is er reeds opgelost, en wanneer er nog ettelijke vragen straks behoorlijk beantwoord zullen worden, dan is, terwijl wij in dit opzicht Kern reeds dank hebben te zeggen voor hetgeen hij verrichtte na, of beter nog naast van der Tuuk, wiens naam hier in dit verband niet voorbijgegaan mag worden, dan is het, dan zal het zijn, omdat hij, omdat zij beiden, den weg, voor de jongeren, geopend, gelegd, geplaveid hebben, en dubbel heeft men dat op prijs te stellen, omdat het — of is dit onjuist — de nationale eer gold. Op velerlei punten, zoo wordt er wel gezegd, zijn wij ten achteren, en in verschillende gevallen zal dat wel waar zijn, ook al heerscht er op dit stuk een sterke overdrijving, omdat vaak hetgeen er wél is verricht voorbij gezien wordt, omdat men in bepaalde gevallen, gaarne juist dat gedaan had willen hebben, wat in een gegeven geval door den een of den ander gewenscht wordt geacht. Hier, bij het Oud-Javaansch, of laat mij liever zeggen (omdat dit de over de geheele wereld beter bekende term is) hier, waar het het Kawi geldt, daar mag de natie op van der Tuuk en Kern trotsch zijn, omdat zij beiden, Hollanders, dit universeel zoozeer de aandacht trekkende probleem hebben weten op te lossen op een wijze, die afdoend gencemd mag worden, en waarin Kern van der Tuuk zelfs heeft weten te overtreffen.

Maar er was nog een tweede zaak, waarbij de nationale eer hare eischen stellen mocht. De bewegingen, die zich in het begin der vorige eeuw, vooral in Duitschland, op taalkundig gebied hadden voorgedaan, en waarin later de zoogenaamde Engelsche school, en weer iets later niet het minst de Franschen zulke ontzaglijke dingen hebben verricht, de historische en de vergelijkende methoden van

taalbeoefening, mochten niet ontoegepast blijven, waar het gold de talen in onze Kolonien, in den Oost gesproken, en het waren wederom deze beide mannen, en in een zelfde verhouding, die het werk, voor en boven alle anderen, aandurfd, volhielden, en men mag zeggen ten einde brachten, al zal er ook nog veel te doen zijn. Gold het bij het Oud-Javaansch slechts een enkele taal, hier gold het alle talen van den archipel, en het geheele complex van de ontzaglijk ver uitgestrekte taalfamilie, waarvan de westelijkste loot op Madagaskar en het oostelijkste dialect op het Paasch-eiland wordt gesproken, waartoe behooren alle talen gesproken in Polynesië en op Nieuw-Zeeland, in Melanesië en in Mikronesië, op Nieuw-Guinea en in Indonesië, op het Maleische schiereiland en in Fransch-Indië, door de Kambodjanen en de Tjams, op Madagascar, en zelfs, door de handelsrelaties van lateren tijd, in de Kaapkolonie. Zij zijn, voorloopig, thans onderzocht, en met uitkomsten, die boven de verwachting waren; met een bevinding, die onder anderen aantoonde, dat talen, welke men te voren geheel onvereenigbaar achtte met dezulke, die men als de standaard-dialekten van de familie beschouwde, zich hebben moeten geven als familieleden van deze zelfde familie, al zijn zij ook langs geheel andere wegen gevormd; met een bevinding, die, tegenover hetgeen men vroeger meende aan te moeten nemen, zeker zeer opmerkelijk was, daar aan den dag kwam, dat wat men voor origineel aanzag, en beschouwde als vertegenwoordigende een oorspronkelijken, eenvoudigen, kinderlijken staat, bleek te zijn een verlopen, ten gevolge van verval vereenvoudigde, niet jeugdige, maar door ouderdomszwakte gebrekkige toestand.

Wij hebben thans een overzicht over deze taalfamilie, en daarmede ook over de bevolkingen, die de ertoe behorende talen spreken, in een geheel nieuwen trant,

op een hechter basis rustende, verkregen door een moeielijk, maar ernstig onderzoek, en niet dan door een langdurige, krachtige, ononderbroken inspanning te winnen. Ook hier is de weg, laat mij hetzelfde woord van zooeven gebruiken, geplaveid, het verdere onderzoek zal rustig kunnen geschieden, want de hoofdlijnen zijn aangegeven, en de methode kan men zich, door het gegevene behoorlijk te bestudeeren, gemakkelijk eigen maken. Men heeft hun beiden, maar bovenal aan Kern, dank te wijten, ten volle dank te zeggen, dat zij de viaduct hebben weten te slaan over het zoo ontzaglijke ravijn van onze onkunde, dat zij, Hollanders, dat deden, en dat wij op hen mogen wijzen, als ons in het buitenland de vraag wordt voorgelegd: Wat is er ten deze gedaan en wie heeft het gedaan?

Niet, dat Kern in het buitenland niet bekend is, integendeel, hoe eenvoudig en modest hij in zijn optreden en zijn schrijven ook steeds was, steeds vindt men, waar men daar van groote Hollanders spreekt, zijnen naam, en in de eerste plaats, genoemd, vermeld niet alleen om zijne buitengemeen groote kennis, om de groote dingen, die hij wrochtte, maar ook juist om die eenvoudigheid en bescheidenheid, waarmede hij gaf wat hij schonk, een bescheidenheid, die aan Barth, den bekenden Indoloog, na het verschijnen van zijn *Manual of Buddhism*, een opmerking ontlokte, die ik mij veroorloof hier nog te plaatsen. Aan Barth, die zulk een uitnemend kenner is van alles wat Indië betreft, is het opgevallen, dat in dat werk van Kern, waarvoor hij niets dan lof over heeft, in de lijst der geraadpleegde of te raadplegen werken, niet vermeld staat noch Kern's eigen *Buddhisme*, noch één der zoo interessante studiën die hij over dezen godsdienst gaf. Zij hadden daar, en in de eerste plaats, vermeld moeten worden, zoo zegt hij, immers, »*quand la modestie est portée à ce point,*

elle ne cesse pas d'être belle, mais elle devient répréhensible."

Zou het wellicht hieraan liggen, dat Kern bij ons, zooals de laatste bevindingen zijn, nog niet zoo ten volle wordt gewaardeerd als hij verdient?

Veroverde Kern zoo het Oud-Javaansch en het geheele gebied langs den weg der taalvergelijking, daarbij ook voor menige taal in het bijzonder het zijne verrichtend om haar beter bekend te maken en te doen begrijpen, die beide veelomvattende studiën, maar vooral die van het Oud-Javaansch, maakten het hem mogelijk ons een blik te doen slaan, en een kijk te geven, op de oudste en de oudere geschiedenis van den archipel, niet het minst op de zoogenaamde Hindu-periode van Java. Te dien opzichte zijn wij met reuzeschreden vooruitgegaan. Het verschil tusschen onze kennis van *toen*, vóór dat Kern in 1869 optrad als medewerker, en *nu* is enorm. Men kan zich daarvan zelfs geen goed denkbeeld meer vormen, omdat op verschillende punten aan het licht kwam, dat de traditie niet onjuist was, maar voor *dien* tijd kon men slechts geven, wat die traditie als zoodanig gaf; *nu* staat de zaak anders, omdat het meer of minder juiste dier traditie onderzocht kan worden, verworpen is of bevestigd werd. Nu staat men op een vaste basis, die vroeger ontbrak, en ook dat hebben wij aan Kern te danken.

Moge het hem gegeven zijn nog tal van jaren onze voorganger op deze paden van wetenschap te blijven, opdat hem de gelegenheid gegeven zij ons nog verdere voorlichting te schenken, die wij zoo kwalijk nog missen kunnen, en steeds op even grooten prijs zullen blijven stellen.

J. BRANDES.

